

KATOLIKUS KÁNTORLAPOK

— Szerkeszti: Balogh Piusz O. Praem. —

Barsi Balázs OFM

Az egyházi év az introitusokban

Az introitusok olyan fontos szerepet játszottak a római mise ünneplésében, hogy azokról nevezték el a vasárnapokat. Az evangélikus egyház ezt a szokást jobban megőrizte, mint maga a római egyház. A görög egyház a misében felhangzó evangéliumokról ad nevet a vasárnapoknak.

Két csoportra lehet osztani az introitusokat: egyesek az ünnepnap lényegét ragadják meg, vagy abba vezetik be a résztvevőket (ezek az üdvtörténetek, Isten nagy tetteinek egyikét-másikat ünneplik), míg mások, mint a *per annum*-idő (illetve a vízkereszt/pünkösd utáni vasárnapok) introitusai, Isten minden művére általában, máskor az ünneplő, a hívő ember helyes magatartására utalnak, vagy ezekből emelnek ki bármit, de úgy, hogy kifejezetten nem szolgálják egyetlen ünnep gondolatkörét sem.

Az első csoportba tartozókról szeretnék néhány észrevételt tenni. (Itt diakron vizsgálódást nem végzünk, úgy vesszük a bevezető énekeket, amint most vannak.)

Karácsony

Semmiféle, ún. pasztorációs szempontra hivatkozva nem szabad felcserélni a „*Dominus dixit ad me*” introitust valamely népével, netán pasztorállal, mondván: azt mindenki tudja. Így szokott fölmerülni például a *Mennyből az angyal* ... Hogy mindenki tud egy éneket (legalábbis a magyar ajkúak közül), lehet szempont, de nem alapvető szempont. Mert egyrészt a magyar katolikus Egyház nem magyar egyház, hanem az egyetlen Egyház adott közössége Magyarországon, ahogy azt az Újszövetség időrendi szempontból első szavai tanítják nekünk, amikor a Thesszalonikaiakhoz írt első levél első mondatában azt olvassuk: „a thesszalonikaiak egyháza az Atyaistenben és az Úrban, Jézus Krisztusban van.” (1Th 1,1)

Itt, a szent misztériumok ünneplése közepette nem önmagunkat vagy nemzeti identitásunkat kell kifejezni, hanem azt megénekelni, amit ünneplünk.

A miseénekeknek nem rólunk kell hírt adniuk, hanem arról az objektív misztériumról, amely az oltáron jelenvalóvá lesz.

Egyébként ez az egyik vízvonalzó a liturgikus-szagrális művészet és a valóságos ihletésű művészet között.

A *Mennyből az angyal*-t akár összes versszakával el lehet énekelni mise előtt, de nem a mise nyitányaként. Már csak azért sem, mert karácsonykor az Örök Ige kettős születését ünnepeljük: örök születését az Atyától minden idők előtt (pontosabban az egész teremtéstől függetlenül), az örökkévalóságban (amely nem végtelen idő, hanem más minőségű létezés); ugyanakkor ünnepeljük földi születését Szűz Máriától: azt, hogy emberré lett.

A két születés összefügg. Ha Isten nem lenne Szentháromság, akkor nemcsak karácsony (megtestesülés) nem lenne, de az ő képére teremtett ember sem lehetne közösségi lény (személyes kapcsolatokra rendezve a másik emberrel és Istennel). Ha Isten nem lenne Szentháromság, nem lenne szeretet: se szerelem, se barátság, se testvéri érzés, sőt Isten sem lenne személy, mert egyetlen, magányos személy léte a tökéletes pokol. Ez az egyetemes vallástörténet kínja, buktatója, amely miatt egyszersmind váraakozik-vágyakozik a Krisztus adta nyilatkozatásra.

Az ősegyház éppen a 2. zsoltár 7. versében érezte annak megfogalmazását, amit az Úr Jézus feltámadása és a Lélek pünkösdi kiáradása feltárt: hogy Isten három személy egyetlen közössége. Hogy a názareti Jézus személyének valósága nem Mária méhében kezdődött, mint ahogy a mienk édesanyánk méhében, hanem az örökkévalóságba nyúlik bele. (Lásd János prológusát!) Ez olyan mértékig hitünk középpontja és forrása, hogy ha nem ragadjuk meg, egész hitünk összeomlik. Az evangéliumi erkölcs semmivé foszlik, a misénk „gyülekezeti alkalommá” fokozódik le, reménységünk, vagyis, hogy „várom a holtak föltámadását”, üres szólammá válik.

Ebben az introitusban még szó sincs Betlehemről, az istállóról, melyben Jézus megszületett, sem a pásztorokról a pusztán, sem az angyali énekről. A Krisztusban hívőnek Isten szentháromságos mélységeibe kell beletekintenie, hogy sejtése legyen arról, mit jelent karácsony. Mit is jelent, hogy „az Ige testté lőn és közöttünk lakozék”, mit jelent végül az (ezt a kérdést föl kell tenni), hogy Isten a szeretet (1J 4,8).

Ha az égi születést elválasztjuk a földi születéstől, akkor a karácsony egy újabb, vallási díszlettel ellátott mítosszá silányul.

A régi, barokk pásztorjátékba valamiképpen belesugárzott még ez a mélység. Paradicsomjátékkal kezdődött, vagyis annak a rettenetes valóságnak a bemutatásával, hogy az ember elszakadt az Istentől és élete teljesen értelmetlenné vált. Ez az a sötétség, amelyet a karácsonyi éjszaka szelíden jelképez. És akkor a bukott emberről, aki kizáratott a Paradicsomkertből, döntött az Atyaisten és a Fiúisten a Szentlélekben. Itt a paradicsomjáték enged belehallgatni az isteni döntésbe: abba a határozatba, hogy Isten megmenti a bukott embert, elküldi az Atya az ő Fiát, aki a Szentlélek által a Szűz méhében emberré lesz.

Amikor a liturgia bibliai-teológiai szövegeitől, annak mélységeitől maga a papság elszakad, akkor a népi ájtatosság (a paraliturgia) elszegényedik, de még ezért sem a nép a felelős. Ha viszont (amint Csíksomlyón történt) a papság, a szerzetesség, a tanítók a Szent Liturgiából élnek, akkor a népi áhítat természetfeletti erőt kap, és a hívek üdvösségét szolgálja.

Még sok mást lehetne elmondani a karácsony ezen introitusáról. Például azt, hogy a föld minden határa a megtestesült Fiúisten öröksége és birodalma, hiszen benne teremtett mindent az Atya, amint mennybemenetelekor ki is mondja ezt a mi Urunk: „Minden hatalom nekem adatott a mennyben és a földön.” (Mt 28,18) Ez nemcsak vére árán szerzett hatalom, hanem már megtestesülése jogán is az övé, mert minden benne teremtett.

Nemcsak arról van szó, hogy egy-egy ünnephez kötődő introitus szentírási szövege mintegy bevezet a misztériumok ünneplésébe, hanem a misztériumok ünneplése is fényt vet a szóban forgó szövegre. A miséző Egyház előbb van, mint az újszövetségi Szentírás szövegei: nem egyszer a szentségek kiszolgáltatása, ünneplése közben születnek meg bizonyos újszövetségi szövegek.

Az örök Ige beleszületése emberi világunkba nemcsak történelmi esemény, hanem ő lett Emmánuel („velünk az Isten”). A mise konsekrációja igenis a világba való születés következménye. De Krisztusnak a szentmisében való jelenléte a betlehemi születésre is fényt vet. Isten nem kirándulni jött a földre, hanem örökké velünk marad a világ végezetéig. És nemcsak szép napjainkat vállalta, hanem halálunkat is. A karácsonyi misében is felhangzik: „Halálotat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk feltámadásodat, amíg el nem jössz.”

Jean Corbon írja: „Ha Istennek az emberbe való leereszkedése nem érne le a halál mélységéig, akkor ez az ember kigúnyolása lenne. Ez történik minden vallásban és ideológiában. Mivel nem képesek elúzni a halált, elterelik róla az ember figyelmét.”

Pünkösöd után

Az introitusok másik csoportja (a vízkereszt/pünkösöd utáni időben) nem kötődik egyetlen isteni tethez, hanem a teljességbe vezet be egy meghatározott (valójában a hiteles) ajtón át.

Maga a *per annum*-idő a teljesség ideje. Karácsony, húsvét, pünkösöd után minden megadatott nekünk. Urunk mindent tudtul adott nekünk (J 15,15) és mindent meg is kaptunk, mindent, ami szükséges Krisztus követéséhez és az örök üdvösséghez. Eljött az érlelődés ideje. Szeressük a *per annum*-időt, a zöld *vasárnapok sorát!* Ha egy lelkipásztor a *per annum*-idő vasárnapjait visszaállítja a keresztény hívek lelkiéletének középpontjába, akkor a katekumenátus után a legnagyobb keresztény pedagógiai tettet hajtotta végre. Ne feledjük: a keresztény nép kifejezett hittel azt hiszi, amit megünnepel! A pünkösöd utáni vasárnapokban Isten minden tettét ünnepljük. Erre a végtelen gazdagságra nyitnak hiteles kaput az introitusok. Hitelességük a következő tényekből adódik.

Mindnyájan a Szentírásból vett idézetek. Isten tetteit Isten szavai világítják meg a legjobban. Ha pedig az introitusokban emberi magatartásról van szó, akkor azért hitelesek, mert Isten nem csak önmagát nyilatkoztatta ki, hanem azt is, hogy az embernek hogyan kell helyes, igaz magatartással közelednie felé.

Vegyünk szemügyre csak úgy taláломra két introitust!

A 15. évközi vasárnap introitusa a *Dum clamarem* (az 54. zsoltárból): „Mikor az Úrhoz kiáltottam, meghallgatta szavamat, vesd az Úrra gondodat, ő majd táplál téged.”

A Krisztusban hívő nem közeledhet úgy a szent misztériumokhoz, hogy ne lenne tapasztalata Isten gondviseléséről. Sőt, hitének lényege egy abszolút (vagyis a történelem egészét és a mindenséget magába foglaló) imameghallgatás, hogy ti. a názáreti Jézus a kereszten Istenhez, az Atyához kiáltott, aki harmadnapra föltámasztván őt úgy hallgatta meg kiáltását, hogy ebben minden (evilágra vonatkozó), látszólag nem meghallgatott kiáltás is meghallgatásra talált. A misében ezt ünnepeljük.

Vagy itt van a 28. vasárnap introitusa, a *Si iniquitatis* (a 129. zsoltárból): „Ha a gonoszságokat számon tartod, Uram, ki áll meg akkor előtted? De nálad kegyelem vagyok, Izráel Istene!”

Isten embert megmentő művéhez, a Krisztus vére által szerzett bocsánathoz csak az juthat hozzá, aki elismeri gonoszságait, be is vallja őket. Ám még ez sem elégséges, azt is el kell ismerni, hogy Isten irgalmas, nála „kegyelem vagyok”, és ez a kegyelem az Egyházban, az új Izráelben jelen van.

Az introitusok legmélyebb tanítása nemcsak értelmi. Mi, emberek test és lélek egysége vagyunk. A plébániai nagymisén be kell vonulni a templomba. A világból indulva, áthaladva a hittanulók helyén (a kórus alatt), a hajón végig menve a szentélybe érkezünk énekelve, mert Krisztus egyszer s mindenkorra bement az Atyához értünk felajánlott vérével, és nekünk ő lett az utunk.

A keresztény ember sok hétköznapi útja, összevissza bolyongása, ha végül mégsem zavarodik össze hitében, nem körforgás: egyetlen introitus fogja egybe mindet, és vezet oda, ahol Krisztus ül az Atya jobbján.

Barsi Balázs ferences szerzetes (Sümege) előadása a IX. Magyar Egyházzenei Kongresszuson, Budapesten, 2009. május 1-én hangzott el.